

Strategische visie 2023-2028

Stad, water, mens naar een nieuwe balans

Voorwoord

Mijn eerste jaar als directeur van Stichting RIONED stond in het teken van veel kennismaken, leren en ontdekken. Het herijken van de strategische visie gaat dan bijna vanzelf. Maar natuurlijk ben ik niet in mijn eentje aan het overpeinzen geweest. Samen met ons bestuur, de vakwereld en het team heb ik de afgelopen maanden onszelf, de branche en de nationale en internationale ontwikkelingen besproken.

De wereld verandert snel en de onvoorspelbaarheid groeit. Wie plannen moet maken voor de lange termijn heeft het daarom lastig. Hoe zien de steden en dorpen eruit over 30 jaar? Wat gaat er gebeuren met klimaat en water? En wie kan meehelpen om al die opgaven bij elkaar te brengen? Een nieuwe balans is moeilijk te vinden met zo veel onzekerheden. Voor Stichting RIONED is kennisontwikkeling en kennisdelen dagelijks werk. De komende vijf jaar gaan we die rol als kennisautoriteit verder uitbouwen. We willen meer maatschappelijke impact hebben met onze kennis, zodat de juiste keuzes voor de toekomst gemaakt kunnen worden.

In dit document zetten we de belangrijkste thema's binnen en buiten de branche op een rij. Belangrijke onderwerpen om op door te ontwikkelen en te agenderen. Jaarlijks kiezen we in onze strategische conferentie in september een thema voor het volgende jaar dat we extra gaan uitlichten. Om die jaarlijkse thema's te agenderen en verdiepen gaan we meer naar buiten, de praktijk opzoeken. Met inspirerende voorbeelden en bevolgen mensen maken we zichtbaar hoe boeiend en maatschappelijk relevant het werk in onze sector is. Voor een duurzame toekomst in gezonde, leefbare wijken.

Voor mij en het team is deze visie nog maar het begin. Ik kijk er naar uit om aan de slag te gaan.

Hilde Niezen, directeur Stichting RIONED

1 Waar staan we nu?

Stichting RIONED komt op voor het belang van goed stedelijk waterbeheer. De basis voor alles wat we doen is kennis. We doen onderzoek, we leggen vast, we leggen uit en we agenderen. Dat alles doen we samen met de mensen die het werk doen. We werken voor en met de vakwereld.

Op weg naar een nieuwe koers

Oprichting op 17 juni 1986 zijn we inmiddels al ruim vijfendertig jaar de Nederlandse koepelorganisatie voor alle partijen die professioneel betrokken zijn bij de openbare riolering en het stedelijk waterbeheer. Onze kennisbank, onze inzet op kennisontwikkeling en onze informatie- en branchestandaarden zijn vaste waarden voor het vakgebied. In het jaar 2022 zijn binnen en buiten Stichting RIONED verkenningen gedaan en gesprekken gevoerd over de strategische koers voor de toekomst. In de zomer hebben we een enquête uitgezet onder alle begunstigers, die in grote getale hebben gereageerd. Daarnaast hebben we op een strategische conferentie met zo'n 60 mensen die actief zijn in stedelijk water gesproken over de brede opgave. Deze verkenningen en gesprekken hebben onze inzet bevestigd, en er richting aan gegeven.

Onze begunstigers

Onze activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door onze begunstigers: gemeenten, waterschappen, provincies, ministeries, koepelorganisaties, adviesbureaus, bedrijven en onderwijsinstellingen. De begunstigers betalen jaarlijks een financiële bijdrage. Daarmee steunen ze ons werk, en krijgen ze toegang tot onze kennisbank, webinars en publicaties. Ook mogen ze tegen kostprijs deelnemen aan cursussen en bijeenkomsten. Stichting RIONED is van, voor en door de professionals op stedelijk waterbeheergebied. De vakmensen bij overheden en bedrijven schrijven mee aan onze kennisbank en ze valideren de inhoud en samenhang.

Uit de digitale enquête zien we dat de begunstigers een positief beeld van ons hebben. 'Betrouwbaar', 'toegankelijk' en 'voorloper op het gebied van gemeentelijk waterbeheer' zijn opmerkingen die eruit springen. Een conclusie om trots op te zijn!

Onze omgeving

Behartiging van de belangen van stedelijk waterbeheer vraagt om veel samenwerking. We werken samen op veel terreinen, van de particulier tot Europa en van normering tot wetenschappelijk onderzoek.

Bestuur en beleid

Als kennisautoriteit op het gebied van stedelijk water zijn we ondersteunend aan koepels en overheden. We leveren kennis, informatie en advies op voorliggende beleidskeuzes. Dit vraagt om veel inzet en alertheid, want onze inbreng wordt vaak gevraagd en is soms ook ongevraagd noodzakelijk. Daarbij zetten wij ons in om constructief en feitelijk bij te dragen aan het publieke debat. Stichting RIONED werkt onder meer samen met VNG, Unie van Waterschappen, IPO, I&W, Rijkswaterstaat, Vewin en het Deltaprogramma.

Kennis en onderwijs

Integraal beheer van de riolering en de openbare ruimte vragen om integrale innovaties en nieuwe kennis. We doen onderzoek naar nieuwe technieken en de doelmatigheid van maatregelen. Zo leveren we kennis voor een praktische invulling van de doelen van het stedelijk waterbeheer, samen met de stedelijk waterbeheerders en onze kennispartners zoals STOWA, Deltares en universiteiten. Met deze partners hebben we de afgelopen jaren veel kennis, tools en instrumenten ont-

wikkeld, die gemeenten en waterschappen kunnen gebruiken om met het veranderende klimaat om te gaan. We dragen actief bij aan het Urban Drainage kennisprogramma van de TU Delft. We leveren kennis aan hbo-instellingen en werken samen met Wateropleidingen aan een opleidingsaanbod voor professionals. In samenwerking met STOWA steunen wij het Platform Samen Klimaatbestendig voor praktische kennisuitwisseling over klimaatadaptatie.

Normen en standaarden

We zijn, net als NEN, CROW en ISSO, een normerende organisatie. We werken samen en coördineren, en denken mee over standaarden op het gebied van klimaatadaptatie. Naast standaarden voor ontwerp, meten, rekenen, maatregelkeuze en beheer hebben we de datastandaard Gegevenswoordenboek Stedelijk Water (GWSW) ontwikkeld. In samenwerking met CROW zijn we bezig het GWSW door te ontwikkelen naar BORius, een datastandaard voor de hele openbare ruimte.

Vakwereld

De mensen uit de vakwereld zijn belangrijke leden van onze auteurspools en begeleidingscommissies. Omdat zij kennis koppelen aan ervaring zijn ze een onmisbare samenwerkingspartner voor het actualiseren en vernieuwen van onze Kennisbank stedelijk water. Daarnaast organiseren we jaarlijks de RIONEDinnovatieprijs om de nieuwste innovaties vanuit de sector onder de aandacht te brengen.

Met netbeheerders en anderen die werken in de ondergrond hebben we een regelmatig kabels- en leidingenoverleg.

Particulieren

Via onze publiekswaarde geven we informatie aan het algemeen publiek. Hieraan is een helpdesk verbonden waar mensen met hun vragen terecht kunnen. We hebben daarnaast publieksfolders en campagnemiddelen ontwikkeld die onze begunstigers kunnen gebruiken om bewoners te informeren.

Openbare ruimte

We onderhouden contacten met partnerorganisaties die zich bezighouden met de openbare ruimte zoals Vereniging Stadswerk, CROW, GPKL en anderen.

Internationaal

In internationaal verband onderhouden we regelmatig contact met onze Vlaamse zusterorganisatie VLARIO, de Duitse DWA en de samenwerkingsverbanden Eureau en EWA. We volgen de ontwikkelingen in Europa, delen kennis en organiseren uitwisselingen.

2 Wat komt er op ons af

Wat wordt de rol van de stedelijk waterbeheerder in de toekomst? Bij de uitvoering van zijn of haar taken zijn steeds meer partijen betrokken, met diverse rollen en verschillende belangen. Wat zijn de knelpunten in de dagelijkse praktijk? En welke toekomstige vraagstukken vragen nu om slimme oplossingen?

Mensen aan het werk

De opgaven zijn groot, maar de mensen die ermee aan de slag kunnen zijn schaars. Voor beleidsmakers, ontwerpers, beheerders en bouwers liggen de banen voor het oprapen. Dat lijkt prettig voor wie werk zoekt, maar zo'n krappe arbeidsmarkt leidt ook tot meer werkdruk. Belangrijke opgaven worden niet opgepakt omdat het simpelweg aan menskracht ontbreekt. Door een al jarenlange trend van weinig nieuwe instroom en veel uitstroom vergrijsd de sector, waardoor de oplossing van dit probleem nog ver weg lijkt.

Parate kennis

Het vakgebied van stedelijk water is volop in ontwikkeling. Het gaat al lang niet meer alleen over rioolbuizen, ook oppervlaktewater, grondwater en openbare ruimte hebben een rol in het stedelijk waterbeheer. Klimaatverandering vraagt om nieuwe afwegingen en meer samenwerking. Daarnaast werken veel stedelijk waterbeheerders alleen of met maar een paar collega's. Er is daarom veel behoefte aan toegankelijke informatie en kennisuitwisseling.

Beheer op orde

De komende jaren liggen er flinke opgaven op het gebied van assetmanagement. Veel rioolsystemen zijn aan vervanging of modernisering toe. Kloppende en eenduidige data en kundige interpretatie kunnen veel geld besparen bij planning, onderhoud en vervanging. Ook op het gebied van beheer liggen er uitdagingen. De vervuiling van riolen met vet en doekjes zorgt voor veel extra werk en schades. Een probleem dat vraagt om een gecoördineerde aanpak door landelijke of Europese regelgeving.

Nieuwe waterbalans

Door klimaatverandering verandert de waterbalans van Nederland. Lange perioden van droogte, piekbuien en langdurige buien stellen andere eisen aan onze stedelijk watersystemen dan die waarop ze gebaseerd zijn. Om in periodes van droogte watertekorten te voorkomen helpt het om hemelwater goed te infiltreren en op te slaan. Om bij hevige regens wateroverlast te voorkomen is juist vrije bergruimte nodig en het vermogen om snel af te voeren. Het risico op hemelwateroverlast, grondwateroverlast en schade door uitzakkend grondwater wordt daarmee kleiner, maar kan niet helemaal worden weggelaten.

Dit vraagt om een optimaal ontwerp en beheer van de voorzieningen voor stedelijk waterbeheer, in goede afstemming over het regionale watersysteem aan de ene kant, en om overleg en samenwerking met bewoners aan de andere kant.

Grote verbouwing

Voor de energietransitie en de woningbouwopgave is er veel nodig in de openbare ruimte. Het ligt voor de hand dit te combineren met de nodige aanpassingen in het stedelijk watersysteem, omdat er na een grote ingreep geen nieuwe ingreep vanuit water gewenst is, en omdat de aandacht moet liggen bij de gebieden die vervolgens worden aangepakt. Integraal ontwerpen en werken in de geest van de omgevingswet is noodzakelijk om de juiste keuzen te maken. Maar te veel integraliteit kan ook verlamdend werken: wie met alles rekening wil houden heeft altijd nog iets te onderzoeken.

Voor verzwaren van elektriciteitsnetten en aanleg van warmtenetten of warmtekoel-opslag is ruimte en werk in de ondergrond nodig. Goede gegevensuitwisseling en samenbrengen van meerjarenplanningen kunnen tijd en geld besparen.

Duurzaam en circulair

Duurzaamheid is een erkende en belangrijke randvoorwaarde voor werk aan stedelijk water. Met duurzame uitgangspunten voor emissies, energie- en grondstoffengebruik wordt impact op milieu en mens zo veel mogelijk voorkomen. De transitie naar een circulair stedelijk watersysteem is nog groot. Toch worden soms al echte circulaire successen geboekt. Er is behoefte aan concrete stappen en praktijkgerichte kennis in de uitdagingen van circulair stedelijk waterbeheer. Die gaan we samen met onderzoekers en stedelijk waterbeheerders ontdekken en implementeren.

Nationale en internationale ontwikkelingen

Het stedelijk watersysteem staat niet op zichzelf. Op nationaal en internationaal niveau vinden ontwikkelingen plaats die het stedelijk waterbeheer beïnvloeden, of vragen om een antwoord. Welke ontwikkelingen zien we de komende jaren aankomen?

Klimaatcrisis

Het tegengaan van de wereldwijde klimaatverandering is de komende jaren de allerbelangrijkste opgave. Ook Stichting RIONED werkt met diverse onderzoeksprojecten mee aan deze opgave. Bijvoorbeeld voor bewust omgaan met energiegebruik, circulair gebruik van grondstoffen en het benutten van hernieuwbare energie uit afvalwater en oppervlaktewater. Aquathermie zou een belangrijke rol kunnen gaan spelen bij de warmtetransitie. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat gemeenten de regie hebben in de energietransitie in de gebouwde omgeving.

Klimaatscenario's

Nu de Parijs-doelstellingen van eind 2015 uit het zicht raken zal de klimaatverandering ernstige gevolgen hebben voor Nederland. Eind 2023 zal het KNMI met nieuwe klimaatscenario's komen. De gevolgen voor het Nederlandse watersysteem op het gebied van extreem weer en zeespiegelstijging zullen ernstig zijn en vragen om grote investeringen op nationaal, regionaal en lokaal niveau. De omvang van deze investeringen is op dit moment nog niet in beeld voor het stedelijk waterbeheer.

Ruimtelijke adaptatie

In 2019 hebben alle gemeenten een stresstest uitgevoerd en daarna een lokale risicodialoog gevoerd: in hoeverre is de gemeente kwetsbaar voor wateroverlast, droogte, hitte en overstromingsgevaar? Het was aan de gemeente zelf deze kwetsbaarheden af te wegen in een risicodialoog en te bepalen welke maatregelen gewenst zijn. In 2023 en 2024 worden nieuwe stresstesten voorzien waarin meer uniformiteit in de afwegingen wordt gebracht. Maar er is meer nodig om opgewassen te zijn tegen de gevolgen van klimaatverandering. De ambitie om water en bodem meer sturend maken in ruimtelijke keuzes en het klimaatrobuust maken van woningen kunnen helpen.

Europese richtlijnen voor waterkwaliteit

De kwaliteit van het Nederlandse oppervlaktewater is onvoldoende. Dit heeft negatieve gevolgen voor de biodiversiteit. Om de kwaliteit te verbeteren zal ook vanuit de afvalwaterketen een inspanning worden gevraagd. De grootste winst zal te behalen zijn bij de afvalwaterzuivering, maar ook voor het terugbrengen van emissie vanuit gescheiden stelsels zal mogelijk een opgave volgen. In dat geval is nog meer voorzichtigheid geboden bij het afkoppelen van hemelwater.

3 Waar zetten we op in

De titel van deze strategische visie luidt: “Stad, water, mens naar een nieuwe balans”. Naar een nieuwe waterbalans in een veranderend klimaat, maar ook naar een nieuwe balans in de keuzes. Nieuwe opgaven moeten opnieuw in balans worden gebracht met de bestaande omgeving, infrastructuur en organisaties. Dit vraagt zowel houvast aan betrouwbare informatie als wenkende perspectieven op integrale oplossingen.

We zijn erg blij dat onze begunstigers in ons een betrouwbare, innovatieve en toegankelijke organisatie zien, en dat ze onze rol als kennisautoriteit waarderen. Dit bevestigt de inzet van de afgelopen decennia en geeft richting aan de toekomst: zorgvuldig onderzoek, gevalideerde kennis en goede normen en richtlijnen blijven de kern van ons werk.

Om deze basis zichtbaarder te maken en in verbinding te brengen met onze doelgroepen gaan we de komende jaren meer naar buiten treden. We gaan vaker in gesprek met onze begunstigers om te horen hoe we de aanwezige kennis en onderzoek kunnen uitbreiden en daarmee nog beter kunnen laten aansluiten op de dagelijkse werkzaamheden, zowel in de praktijk als op beleidsniveau. En ook om te horen hoe we onze kennis beter ontsluiten. Een toets dus op vindbaarheid, toepasbaarheid en compleetheid. We willen verbinden, innoveren, agenderen en vernieuwen. Dat doen we vanuit de praktijk, samen met de vakwereld.

Verbindend naar buiten

De afgelopen jaren heeft Stichting RIONED op verschillende manieren de kennis van stedelijk waterbeheer overgebracht. Uit de enquête bleek dat een groot deel van onze achterban behoefte heeft aan cursussen, netwerkbijeenkomsten of workshops. Zowel dicht bij huis, in de regio, als centraal in het land. We gaan een programma opstellen waarbij we aan deze wensen tegemoet komen, met regionale netwerkbijeenkomsten met informatie en uitwisseling van praktijkvoorbeelden. Onze eigen medewerkers doen daar actief aan mee, want dit levert ons veel nuttige inzichten op in de praktijk. De praktijk waar mensen al dan niet met onze producten werken. In onze nieuwsbrief en op sociale media laten we zien en horen wat er in de regio's gebeurt en wat we daar hebben opgestoken. Onze jaarlijkse RIONEDdag wordt zeer gewaardeerd. We gaan die dag invullen met een thematisch programma en veel ruimte voor netwerken en kennisdelen.

Innoveren in de praktijk

In 2023 gaat Stichting RIONED nog meer de verbinding aan tussen stad, water en mens. Door de mensen achter het beheer van stedelijk water en riolering te laten zien worden de dilemma's en keuzes nog beter zichtbaar. Dit doen we door praktijkgericht onderzoek te doen en bewezen goede of innovatieve voorbeelden te laten zien in onze nieuwsbrief en andere media. Waar mogelijk voegen we ook voorbeelden ook toe aan onze informatie in de Kennisbank stedelijk water. Veel innovatie vindt in het bedrijfsleven plaats. Ook hier liggen kansen om elkaar te inspireren en motiveren, al moet er ook ruimte overblijven om te concurreren. We gaan met het bedrijfsleven in gesprek over deze kansen.

Agenderen vanuit kennis

Stichting RIONED is een kennisautoriteit op het gebied van stedelijk waterbeheer. We zijn onpartijdig en hebben geen politieke kleur of mening. Vanuit ons onderzoek en onze kennis zien we wel vraagstukken die vragen om maatschappelijk debat en keuzes. We zien het nadrukkelijk als onze rol deze maatschappelijke vraagstukken bloot te leggen en te agenderen. Daarbij zijn we meer facilitator dan deelnemer aan dat debat: we voeden het debat gevraagd en ongevraagd, en zorgen ervoor dat politieke keuzes gemaakt worden op basis van feiten. Onze rol als kennisautoriteit versterken we door nog meer dan nu al ons programma in te richten om maatschappelijke vraagstukken te agenderen. Als onderdeel daarvan gaan we een Monitor gemeentelijke watertaken opstellen in samenwerking met zo veel mogelijk kennispartners en overheden.

Vakmensen gezocht

Het thema personeelstekort, opleiden en behouden van nieuwe vakmensen erkennen we als belangrijk. Tegelijkertijd kunnen we niet deze hele opgave op onze schouders nemen. We zoeken naar onderwerpen waarop wij toegevoegde waarde hebben en die passen bij onze basisactiviteiten zoals onze Branchestandaard gemeentelijke watertaken, onderzoek, Kennisbank stedelijk water en bijeenkomsten. Zo kunnen we de aanwezige kennis meetbaar maken, en Wateropleidingen en andere onderwijsinstellingen helpen met gericht onderwijs.

Jaartheme 2023: De wijk in

Om aandacht te geven aan maatschappelijke thema's is focus nodig. Daarom gaan we werken met een jaarlijkse thematische cyclus. Voor 2023 wordt het thema: De wijk in.

Zoals ons logo laat zien verbindt Stichting RIONED stad, water en mens. Stedelijk waterbeheer is dan ook van, voor en door de mens. Zonder mensen geen bebouwde omgeving. Vakmensen richten de ruimte in en beheren het openbare deel, perceeleigenaren richten hun eigen terrein in en bewoners hebben een leefbare, gezonde omgeving nodig en zij beïnvloeden die met hun gedrag. In de wijk komt alles samen.

Gedurende het jaar zullen we dit thema op verschillende manieren agenderen in onze nieuwsbrieven, website, webinars en bij bijeenkomsten. Ook het plenaire programma van onze jaarlijkse RIONEDdag zal rond dit thema vorm krijgen. In september op onze jaarlijkse strategische conferentie halen we het net op voor een thematisch jaarverslag, en gaan we een keuze maken voor het nieuwe thema voor 2024.

Colofon

Over Stichting RIONED

Stichting RIONED is de koepelorganisatie voor stedelijk waterbeheer in Nederland. Wij zijn er voor en door alle relevante overheden en bedrijven. Inspelend op nieuwe opgaven en mogelijkheden komen wij op voor het belang van stedelijk waterbeheer: goed zorgen voor afval-, hemel- en grondwater in de steden en dorpen. Stichting RIONED bevordert innovatie, nieuwe kennis en verspreiding van kennis. Wij begrijpen en ondersteunen de vakwereld.

© 2022 Stichting RIONED

info@rioned.org

www.riool.net voor diepgaandere informatie voor de vakwereld

www.riool.info voor publieksinformatie

www.rioolenraad.nl om raadsleden te informeren over bestuurlijke keuzes op gebied van stedelijk waterbeheer en riolering

Teksten en figuren uit dit rapport mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Disclaimer

Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorg samengesteld. Niettemin aanvaarden de auteurs en de uitgever geen enkele aansprakelijkheid voor mogelijke onjuistheden of eventuele gevolgen door toepassing van de inhoud van deze publicatie.

Tekst

Bureau Stichting RIONED

Fotografie

Bureau Stichting Rioned m.u.v. pagina 10: Hans Dijkstra, gaw ontwerp+communicatie b.v., Wageningen

Illustraties

Henk van Ruitenbeek

Vormgeving

Marieke Eijt, gaw ontwerp+communicatie b.v., Wageningen